

ПРОЕКТНООРИЕНТИРАНОТО ОБУЧЕНИЕ В ЧАСА ПО ЛИТЕРАТУРА

Петър Алексиев

32. СУИЧЕ „Св. Климент Охридски“ – София

Резюме. В работата се разглежда въпросът за проектноориентираното обучение по литература като модус на формирането, развиването и поддържането на умения, което предполага интерактивни практики и същевременно – обрънатост на ученето напред („про-“), към конструиране на значения, тоест към активно учене – чрез действие. Използването на проектноориентираното обучение по литература в VIII – XII клас повишава желанието на учениците да учат (в частност – да формират, развиват и поддържат практически, когнитивни, метакогнитивни и интердисциплинарни умения), способността им да вършат работа, която е значима, и нуждата да бъдат оценени и ангажирани в процеса на обработване на информация по начин, близък до начина, по който възрастните учат и демонстрират знанията си.

Keywords: project-oriented learning; metacognitive skills; learning process; team-based learning; interdisciplinary skills; cognitive skills; motivation; interdigital connections

Дефинирането на проектноориентираното обучение по литература (ПООЛ) е по-лесната част. Ако „проектнобазираното обучение по литература“ полага метода на проектите като основа на литературното обучение, като по този начин като да подценява в някаква степен други методи, не по-малко подходящи за прилагане в литературното обучение, то проектноориентираното обучение по литература предполага интерактивни практики и същевременно – обрънатост на ученето напред („про-“) към конструиране на значения, т.е. към активно учене-чрез-действие. Проектноориентираното обучение се основава на конструктивизма и е развито в работите на психолози и изследователи на образованието от световен мащаб – Лев Виготски, Джером Брунер, Жан Пиаже, Джон Дюи. Конструктивизмът стои в основата на активното участие на учениците в решаването на проблеми и на критичното им отношение към учебната дейност, която възприемат като смислена и интересна. Зададеният проблем, по който учениците трябва да работят, се формулира така, че те да станат строители на собствените си знания, като черпят информация от най-различни източници.

Учениците усъвършенстват уменията си да мислят и разсъждават, като решават истински проблеми, на които се натъкват. Стойността на един проект се крие в процеса на разработването му и в опита, който учениците получават, а не толкова в крайния резултат.

Проектноориентираното обучение по литература е индивидуална или групова дейност, свързана с решаването на някакъв проблем за определен период от време. Резултатите от този начин на обучение могат да бъдат конкретен продукт, презентация, представление или друго. Типични характеристики на това обучение са продължителността, постигането на междинни резултати, както и други аспекти на текущото оценяване, което се използва при проектите.

Същността на проектноориентираното обучение е, че е подход, който насърчава самостоятелното учене. Основава се на поставянето на проблем, с който учениците могат да се сблъскат в ежедневието. Учениците имат значителна роля при избора на областта, от която е съдържанието и естеството на проекта, по който ще работят. От тях се очаква да изследват естеството на проблема, да анализират причинно-следствените връзки и да използват съответните теоретични рамки, да проучат възможни решения, дилеми и противоречия. В епицентъра е това учениците да разберат какво правят, кое и защо е важно и как ще бъдат оценени. Всъщност възможно е самите те да помогнат за определянето на някои от целите и процеса на оценяване в съответствие с постигането на тези цели. Всички тези характеристики на проектноориентираното обучение са насочени към учениците и допринасят за повишаване на мотивацията и активното им участие. Именно високото ниво на мотивация и активното участие на учениците са съществени за успеха на този подход.

Въпреки че традиционното преподаване може да създаде някои от тези умения и навици, в повечето случаи те са непоследователни и разпокъсани или придобити като страничен ефект. Ефектът е много по-осезаем и траен, когато учениците са поставени в ситуации, изискващи качества като креативност и способности за прилагане на знанията и уменията в реални условия. Обхванати от целенасочено ПООЛ – не епизодично, а многократно и систематично през всичките си ученически години – децата ще бъдат по-добре подготвени за колеж, кариера, гражданско участие и изобщо за живота. В ПООЛ от изключителна важност са следните елементи: предизвикателен проблем или въпрос, ключови знания, разбиране и умения за успех, автентичност, критика и преработка, публичност на продукта, последователно търсене, размисъл и не на последно място, ученикът има право на глас и избор. Някои умения за успех могат да бъдат изграждани целенасочено – например, когато учителят помага на учениците да изградят умения за критично мислене, и ги оценява по критерии. Етични стереотипи, като поемане на отговорност и постоянство, невинаги могат да бъдат изграждани и оценявани целево, но на учениците може да се предложи да размишляват върху развитието на такива качества у себе си. Да

помислим какво се случва при един типичен проект – внимателно планиран и умело ръководен от учителя. Първо, на учениците се поставя автентичен и провокативен проблем или въпрос, който е нов, комплексен и отворен (липсва еднозначно или единствено решение). Децата го преценяват и решават какво трябва да знаят, за да се справят успешно с разрешаването му. Напътствани от учителя, учениците намират ресурси, чрез които да си отговорят на въпросите, и оценяват качеството и верността на събираната от тях информация.

Докато търсят свои отговори на въпроса и създават продукт, демонстриращ наученото от тях, учениците осъществяват процес, който се състои от критика, следвана от преразглеждане или преработване. Понякога техните идеи не работят и те трябва да започнат отначало. Голяма част от работата се върши в групи, а резултатите се представят пред публика. В хода на проекта учениците поемат отговорност за работата си и изпълняват редица задачи. Откриват и отстраняват проблеми.

Ако досега отговорихме на въпроса какво е ПООЛ, широкото прилагане на ПООЛ създава по-големи затруднения. Проблемът донякъде идва от неразбиране на това как ПООЛ изглежда на практика в класната стая. Повечето преподаватели познават абривиатурата, но мнозина се питат: защо ПООЛ е важно? За всички ученици ли е, или само за силните по български език и литература? Може ли този подход да направи по-добър начина, по който преподаваме? Дали пък не е поредната нова безумица към претоварената ни учебна програма? ПООЛ не замества образователните стандарти, нито пък претендира да реши проблемите на нашето образование. Това е подход, който премахва традиционните бариери между дисциплини и ги интегрира в реални, сериозни и релевантни учебни дейности. Не е задължително единствено и само литературата като дисциплина да участва в ПООЛ. Най-важното е, че всички форми на ПООЛ имат една обща черта – дават на учениците възможност да приложат знания и умения, които са научили по-рано или изучават в момента. В основата на ПООЛ е практическото прилагане. Вместо учениците да се питат защо трябва да учат едно или друго, работата по проект им дава отговор. Нека представим пример за един ПООЛ модул.¹⁾

Единадесетокласници учат произведението „Гераците“ по литература и семейно право по „Етика и право“. Работейки по групи, те се заемат със задачата да докажат кой е „виновен“ за разпада на родовия космос, като изложат своите аргументи в симулиран съд. Като първа стъпка учениците се запознават със съдържанието на творбата и с основни постановления на Семейния кодекс. Казано им е да разгледат образите на героите и да се „потопят“ във времето, в което се развива действието на повестта.

Учениците се запознават със сюжета на произведението, без да са им дадени подробни указания. Всяка група обобщава и характеризира един от предполагаемите виновници за разпада на семейството. За целта децата прилагат методите за характеристика на герой на базата на знанията си по литература.

След това класът разиграва сценария на съдебен процес, като представя резултатите на всяка група. За целта се налага да дебатират и решават проблеми, свързани с изучаваната творба и семейните правни норми. Например учениците установяват, че резултатите на едната група се различават значително от тези на останалите. След допълнително проучване откриват, че причината е в различната степен на задълбоченост на вглеждането в контекста на произведението и времето, в което се развива действието. Така, вместо информацията да им бъде дадена наготово, учениците откриват в проблематиката на разглежданата творба характерните за епохата хуманитарни проблеми и ги отнасят към проблемите на нашето време. Разигравайки сценария на съдебен процес, учениците участват в трансдисциплинарна интеграция, която е най-висшата форма на преподаване и усвояване в ПООЛ. Трансдисциплинарната интеграция, чиято научна основа е теорията на конструктивизма (Fortus, Krajcik, Dersheimerb, Marx и Mamlok Naamand, 2005), доказано подобрява постиженията на учещите при когнитивни дейности от по-висш порядък.

Чрез тази трансдисциплинарна практика учениците прилагат наученото ново съдържание по литература и по етика на правото за решаване на реална задача, която е и интересна за тях. Те подобряват своите умения за комуникация и взаимодействие, като първоначално работят в малки групи и след това обобщават получените резултати. Също така се упражняват: да дефинират проблем, който трябва да решат (Кой е виновен за разпадане на родовия космос?); да разработват решения в група, постигайки съгласие по отношение на плана за действие и аргументация на тезите за виновността или невиновността на героите; да оптимизират проекта си (проверяват дали приведените аргументи са убедителни и дали са съобразени със Семейния кодекс).

Една от основните характеристики на ПООЛ е трансдисциплинарността. Тя е най-трудната за постигане, защото изисква внимателно планиране, сътрудничество и време за изпълнение в клас.

Изводи. Проектноориентираното обучение по литература:

- позволява междупредметните връзки;
- поставя учениците в центъра на учебния процес и по този начин съществено ги мотивира;
- насърчава активното учене и ученето чрез работа в екип;
- изисква учениците да произведат конкретен продукт (мултимедийна презентация, пиеса и др.);
- позволява на учениците да правят непрекъснато подобрение на продукта си;
- поставя учениците в активната позиция на това „как правят нещо“, а не да учат „какво е това нещо“;
- променя ролята на учителя – от него се очаква по-скоро да бъде медиатор, отколкото лектор;
- позволява формулирането на ясни учебни цели;

- основава се на конструктивистки идеи;
- позволява учителят да бъде „ученик“, който се учи заедно с учениците си и дори от тях.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Нека веднага подчертаем, че дейностите, описани в следващия пример, НЕ покриват и изчерпват изучаването на повестта „Гераците“ като фикционален текст. От гледна точка на конструирането на смисъла на художествено произведение те са прицелени в концептуализирането на контекстуалните рамки на фикционализирания в творбата действителен човешки опит.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. Arlington, VA: National Science Teachers Association.
- Curtis, D. (2002). *The power of projects*. Educational Leadership
- Cooper, R. Murphy, E. (2016). *Hacking project based learning .10 easy steps to PBL and Inquiry in the classroom*. Times 10.
- Fortus, D., Krajcik, J., Dershimerb, R. C., Marx, R. W. & Mamlok-Naamand, R. (2005). Design-based science and real-world problem solving. In: *International Journal of Science Education*.
- Krauss, J. (2013). *Thinking through project based learning. Guiding deeper inquire*. Corwin.

PROJECT ORIENTED LITERATURE TRAINING IN ACTION

Abstract. The work addresses the issue of project-oriented literature education as a mode of forming, developing and maintaining skills, which implies interactive practices and at the same time - convergence of the pro-learning process towards constructing meaning, active learning - through action. The use of Project - oriented learning in literature classes (grades 8 – 12) has led to the increase of students' willingness to study (in particular, to form, develop and maintain practical, cognitive, meta-cognitive and interdisciplinary skills), of their ability to do work of significance, and it has also led to their need to be evaluated and engaged in the process of studying information in a way close to the one adults apply to learn and demonstrate their knowledge.

✉ **Petar Aleksiev, PhD Student**
32. Secondary School
Sofia, Bulgaria
E-mail: petar.aleksiev@abv.bg